

Sdružení pěstounských rodin z.s.
Anenská 10
602 00 Brno

T +420 543 249 141
E info@pestouni.cz
W www.pestouni.cz

DATOVÁ SCHRÁNKA: auuu8y3
IČ: 64326471
BANKA: 2700255345/2010

Veřejný ochránce práv

Mgr. Monika Šimůnková

Zástupkyně veřejného ochránce práv

Údolní 39, Brno, 602 00

K Sp.zn.“ 6985/2020/VOP/PŠ

Č.j.: KVOP-51806/2020

V Brně 25. ledna 2021

Vážená paní magistro,

obracíme se na Vás jménem organizace Sdružení pěstounských rodin. Za čtvrtstoletí jsme byli partnery několika tisíc pěstounských rodin a několika tisíc dětí, které se podařilo umístit do pěstounských rodin. V současné době doprovázíme 437 rodin. Cílem naší činnosti je, umožnit každému dítěti prožívat dětství v přirozeném prostředí milující rodiny. Reagujeme na Vaše doporučení o kontaktech dítěte v pěstounské péči nejen s rodiči vydané 18. prosince 2020, za účelem dodržování práv dítěte. Doporučení vycházejí ze stávající legislativy a osvětlují funkci OSPOD a doprovázejících organizací.

Pohled na problematiku kontaktů pěstounských dětí s biologickými rodiči je velmi úzce spojený s porozuměním dlouhodobé pěstounské péči. Dlouhodobá pěstounská péče má v ČR dlouhou tradici i dobré výsledky. Při umístění dítěte do dlouhodobé pěstounské péče soud jistě velmi pečlivě zvážil důvody, které vyústily v rozhodnutí umístit dítě do náhradní rodiny. V prostředí násilí nebo zanedbávání je ohrožen celý vývoj dítěte. Odebrání dítěte z rodiny má ukončit toto ohrožení a zajistit dítěti bezpečí. V případě, že péče v rodině selhává, existuje řada opatření, která mají zlepšit výchovné podmínky. Dítě bývá nejprve umístěno do přechodné pěstounské péče a probíhá sanace rodiny. Až v případě, že všechna ostatní opatření selžou a perspektiva návratu do původní rodiny není možná, se pro dítě hledá prověřená, proškolená rodina, která svěřenému dítěti má nahradit starostlivou a milující péči biologických rodičů. Toto vše se děje zejména k zajištění práv dítěte na jeho příznivý vývoj a řádnou výchovu, ochranu oprávněných zájmů dítěte a působení k obnovení narušených funkcí rodiny.

Jak píšete na podmínkách a četnosti styku dítěte s rodiči a dalšími osobami by se měli primárně dohodnout pěstouni a rodiče. Bohužel praxe ukazuje, že kontakty pěstounů a svěřených dětí s biologickými rodiči jsou zdrojem napětí, střetu zájmu a vyhocených situací.

Na tyto situace nelze totiž pohlížet pouze optikou práva. Těžko si lze představit soulad těchto dvou stran - „poškozených rodičů“ odebráním jejich dítěte a pěstounské rodiny, která má terapeuticky působit na zklidnění dítěte a budování pevných citových vazeb v nové rodině. Bez zohlednění všech souvislostí, psychického stavu dítěte a zejména charakteru vztahové vazby se buď jedna, nebo druhá strana bude podílet na poškozování dítěte.

O kontaktech dětí umístěných v pěstounské péči s jejich biologickou rodinou pojednává zákon č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí a zákon č. 89/2012Sb., občanský zákoník. Zákon č. 359/1999 zmiňuje mezi právy a povinnostmi osoby pečující: „v souladu s individuálním plánem ochrany dítěte povinnost udržovat, rozvíjet a prohlubovat sounáležitost s osobami dítěti blízkými, zejména rodiči, a umožnit styk rodičů s dítětem v pěstounské péči, pokud soud rozhodnutím nestanoví jinak“ a současně **„právo na pomoc při plnění povinností (dle §47a, písmeno h), včetně pomoci při zajištění místa pro uskutečňování styku oprávněných osob s dítětem a při zajištění asistence při tomto styku.(dle §47a, písmeno e)**

Také nový občanský zákoník (NOZ) Zákon č. 89/2012Sb., § 967 definuje kontakt s rodiči jako povinnost ze strany pěstouna. Podle této právní úpravy by se mohlo zdát, že styk rodiče s dítětem v pěstounské péči je zcela v souladu se zájmem dítěte. Že to tak bezpodmínečně být nemusí, dokazuje výrok z ústavního rozhodnutí: „Z pohledu Ústavního soudu je v případě podezření, že rodič je stížen jakoukoli formou závislosti, namísto, aby soud rozhodující o péči a výživě nezletilého dítěte zvážil psychiatrické vyšetření postiženého rodiče, které by případně bylo prvním krokem k léčení. Diagnostika závislosti (i snaha se jí zbavit) totiž může mít vliv jak na určení rozsahu styku rodiče s nezletilým dítětem, tak i na určení výše výživného. **Není v zájmu nezletilého ani přicházet do kontaktu se závislostí, ani nést důsledky bezdůvodného snižování majetku rodiče.** (Nález Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 2906/18) Zde se jednalo sice o problematiku rozvodového sporu a placení výživného, podstatná je ale skutečnost, že kontakt se závislým rodičem může být vnímán jako **ohrožení zájmu dítěte.** Svou roli také může hrát kvalita vztahu mezi rodičem a dítětem pro kontakt samotný, jak dokládá citát z jiného ústavního rozhodnutí: „V případě oddělení dítěte od rodiče je potom povinností rozhodujícího orgánu zajistit, aby si dítě udrželo vztahy s tímto rodičem, ledaže by to bylo v rozporu s jeho nejlepším zájmem“. Jak doplňuje Výbor pro práva dítěte, při rozhodování o četnosti a délce návštěv či styku rodiče s dítětem je nutno brát v úvahu kvalitu jejich vztahu a vazeb a potřebu je zachovat (obecný komentář Výboru pro práva dítěte č. 14, citovaný výše, bod 65 – Nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 2344/18. Z citovaného nálezu vyplývá, že styk rodiče s dítětem může být v rozporu se zájmem dítěte. Je třeba si však také uvědomit, že práva rodičů jsou nedílně spojena s rodičovskými povinnostmi: „Rodičovská odpovědnost zahrnuje povinnosti a práva rodičů, které spočívají v péči o dítě, zahrnující zejména péči o jeho zdraví, jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj, v ochraně dítěte, v udržování osobního styku s dítětem, v zajišťování jeho výchovy a vzdělávání, v určení místa jeho bydliště, v jeho zastupování a spravování jeho jmění, vzniká narozením a zaniká, jakmile dítě nabude plné svéprávnosti. (Zákon č. 89/2012Sb., § 858) Rodičovské právo se tak odlišuje od všech jiných lidských práv tím, že jeho nedílnou součástí je rodičovská povinnost. **Rodičovské právo tak nechrání ty osoby, které se rodičovské odpovědnosti vyhýbají.** Při uvažování o nastavování kontaktů v pěstounské péči se vychází

z praxe, která je využívána v případech rozvodových dětí. Situace přijatých dětí je však velmi odlišná od dětí rozvádějících se rodičů. Na rozdíl od dětí rozvedených rodičů má dítě v pěstounské péči narušený nebo neexistující vztah ke svým biologickým rodičům. Rozdíl představuje i fakt, že **děti jsou umisťovány do pěstounské péče z důvodu, že v původní rodině nemohla být zajištěna výchova dítěte, která by odpovídala jeho zájmům. Nežijí se svými rodiči kvůli jejich neschopnosti řádně o ně pečovat. Důvody odebrání z rodiny nebyly malicherné či ojedinělé. Jednalo se o dlouhodobé zanedbávání, týrání, psychické problémy rodičů, neschopnost výchovy, sexuální zneužívání, závislosti na návykových látkách, kriminalita, společenská nepřizpůsobivost a emocionální odmítání dítěte.**

Pokud cíl pěstounské péče spočívá v tom, že má vývoj dítěte nabrat zdravý směr, který není možné zajistit při setrvání u původních rodičů, pak se to může zdařit jen tehdy, když dítě zažívá pocit bezpečí a může se identifikovat s hodnotami nové rodiny a budovat pevná citová pouta s novými vztahovými osobami. Proto se na kontakty dětí v pěstounské péči není možno dívat pouze ze strany práva, ale též v kontextu psychosociálním.

Při stanovení kontaktů by mělo být důležitým kritériem, aby styky s rodičem nenarušovaly důvěru dítěte a nově vznikající vztahy v pěstounské rodině a neohrožovaly stabilitu a zdravý vývoj dítěte. Je třeba vzít v úvahu dosavadní zkušenosti dítěte, (ale i případná traumata), a objasnit perspektivu pěstounského vztahu, v rámci psychosociální diagnózy a na ni navazujícího IPOD.

Z Vašich doporučení vyvstává řada dotazů. Pokud o potřebné asistenci při kontaktech biologického rodiče s dítětem má vždy rozhodnout pouze soud, nelze očekávat, že tak bude pružně reagovat na potřeby dětí svěřených do pěstounské péče. I když tedy soud o styku rodiče s dítětem rozhodne, kdo zabrání tomu, aby dítě nebylo rodičem znovu atakováno nevhodným chováním, sliby, aby nebylo zatěžováno konfliktem dvojí loajality.

Domnívám se, že nejpalčivějším problémem je nedostatek dlouhodobých pěstounů. V posledním období pociťujeme u pěstounů zklamání a nedostatečnou podporu ze strany tvůrců zákona. Zejména se jedná o nadřazování zájmů biologických rodičů před ochranou oprávněných zájmů ohrožených dětí. Řada dětí přichází do pěstounské péče ve velmi zanedbaném, zuboženém stavu a teprve postupně se ukazuje různý stupeň traumatizace v podstatě u všech dětí. Pěstounská rodina se stává stabilním ozdravným prostředím, kde má dítě zažívat bezpečí, přijetí, lásku, klid a dostatek podnětů pro uspokojování všech psychických potřeb. Stěžejním faktorem zdravého psychosociálního vývoje dítěte je jen možnost trvalého citového přilnutí a bezvýhradného přijetí. Daří se to tam, kde biologický rodič nezasahuje rušivě do výchovy dítěte v novém prostředí pěstounské rodiny. Kde i pěstounská rodina má právo na podporu, ochranu a uznání! Na pěstounskou rodinu není možno pohlížet jako na někoho, kdo poskytuje sociální službu. Do jaké míry smí kontakty s biologickými rodiči svěřených dětí ohrožovat a narušovat pěstounskou rodinu? Je nutné se zabývat tím, že řada pěstounských rodin se ocitá ve složitých vztahových dilematech plynoucích z kontaktů s biologickým rodičem a dalšími příbuznými přijatého dítěte. Nejsou výjimkou případy, které vedou až ke ztrátě jejich výchovných kompetencí, rozvratu pěstounské rodiny i rozvodu manželství.

Sdružení pěstounských rodin z.s.
Anenská 10
602 00 Brno

T +420 543 249 141
E info@pestouni.cz
W www.pestouni.cz

DATOVÁ SCHRÁNKA: auuu8y3
IČ: 64326471
BANKA: 2700255345/2010

Vážená paní magistro, vítáme Váš zájem o problematiku dětí svěřovaných do různých forem pěstounské péče. Budeme rádi, pokud bude těmito Vašimi doporučeními podnícena odborná diskuze s ohledem na psychosociální aspekty práce s pěstouny i možnosti změny legislativy zohledňující především zájem ohrožených dětí před zájmy dospělých. Budeme rádi, pokud si uděláte čas na osobní schůzku, abychom Vám mohli lépe osvětlit naše zkušenosti z praxe.

S pozdravem

Sylva Dvořáčková

vedoucí Poradny náhradní rodinné péče

Sdružení pěstounských rodin z.s.

Sdružení
pěstounských rodin z.s.
Anenská 10, 602 00 BRNO
IČ: 643 26 471